

Téma:

**Szakpolitikai tanulmány -
Foglalkoztatáspolitikai monitor**

Időszak:

2014. február

Dátum:

2014. március 18.

SZÁZADVÉG
ALAPÍTVÁNY

SZÁZADVÉG
gazdaságkutató zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖZMUNKA- ÉS TANULÁSPOLITIKAI TANULMÁNYKUTATÓ ZRT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

.....	1
I. Vezetői összefoglaló	1
II. Monitoring	4
1. Nemzetközi munkaerőpiac	4
2. Magyar munkaerő-piaci folyamatok.....	6
3. Nemzeti Foglalkoztatási Alap.....	10
III. Elemzések	13
1. Részmunkaidős foglalkoztatás, kölcsönzött munkaerő a nemzetgazdaságban és a feldolgozóiparban.....	13

I. Vezetői összefoglaló

Az Egyesült Államokban a munkaerő iránt megnyilvánuló kereslet a tavalyi év eleje óta emelkedik: a szezonálisan kiigazított adatok alapján a foglalkoztatottság 2013 utolsó negyedében 0,3 százalékkal bővült, az egész éves növekedés 1,6 százalék volt, ami 2005 óta a legmagasabb 12 havi bővülés. Az euróövezetben 2013 IV. negyedében valamelyest csillapodott a munkaerő-piaci válság, fordulat azonban csak idén várható. A foglalkoztatottság az év negyedik három hónapjában mérséklődő zsugorodást jelzett: az előző év azonos időszakához képest 0,8 százalékos csökkenést regisztráltak. A valutaövezet munkanélküliségi rátája 12 százalékra mérséklődött 2013 utolsó negyedében. Az egyes tagországok munkaerőpiacának állapota továbbra is rendkívül eltérő. A magas aggregált mutató elsősorban néhány periferiális euróövezeti országhoz köthető.

Hazánkban A gazdasági aktivitás jelentősen nőtt 2014 januárjában a KSH adatai alapján,¹ a szezonálisan kiigazított aktivitási ráta 58,2 százalékos volt, amely így historikus csúcson tartózkodott az év elején. A munkakínálatra továbbra is az aktivitást ösztönző kormányzati intézkedések hatnak (nyugdíjkorhatár emelése, rokkantsági feltételek és munkanélküli ellátások szigorítása), valamint a közfoglalkoztatás növekvő volumene.

A foglalkoztatottak száma 2014 januárjában jelentősen emelkedett az előző hónaphoz képest. A szezonálisan kiigazított foglalkoztatási arány így 53,1 százalékos volt, amely újabb csúcst jelent. A versenyszféra munkakereslete kis méretékben bővíthetett, miközben a közfoglalkoztatottak száma jelentősen növekedhetett. A közfoglalkoztatás és a külföldi telephelyen dolgozók száma járult hozzá a rekord nagyságú foglalkoztatáshoz az elmúlt időszakokban. Nélkülük csak kis mértékben nőtt a versenyszféra munkakereslete, amelyet az intézményi statisztikák is alátámasztanak.

A munkanélküliség szezonálisan kiigazított rátája 8,9 százalékra csökkent 2014 januárjában, vagyis az állástalanok aránya tovább süllyedt az idei év elején is. A KSH Munkaerő-felmérése alapján a tartós munkanélküliek aránya és az álláskeresési idő idén januárban enyhén csökkent az előző hónapokhoz képest: a munkanélküliek 53,6 százaléka keres több mint egy éve állást.

A munkaerőpiac feszességét jellemző Beveridge-görbe alapján a munkaerőpiac egyre feszesebb, mivel a kiírt, új, nem támogatott álláshelyek száma több mint 13 ezerrel nőtt egy év alatt. Ez alapján úgy látjuk, hogy a vállalatok erősödő munkakereslete a jövőben is fenn maradhat. A növekvő munkaerő-igény még nem mutatkozott meg rögtön a bérek dinamikájában: a versenyszférában a bruttó átlagkeresetek 3,6 százalékkal nőttek az év utolsó negyedében, ami az előző évek átlagához képest alacsonyabb ütemű. A

¹http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qlf033.html - Az adatok 2013.12.12.-én lettek letöltve.

visszafogottabb bérdinamikát a rekord alacsony infláció is befolyásolta. Összességében a bruttó bérek mindössze 2,8 százalékkal növekedtek. A családi adókedvezmény figyelembevételével számított nemzetgazdasági nettó keresetek növekedési üteme 4,4 százalékos volt 2013 egészében, amely 2,6 százalékos reálbér bővülésnek felelt meg.

A Nemzeti Foglalkoztatási Alap bevételei és kiadásai 2014 januárjában az előző évek átlagához képest kedvezően alakultak. A bevételi oldali 327 milliárdos előirányzatnak 7,9 százaléka teljesült 2014 elején. A januári szakképzési hozzájárulásból származó bevételek az előirányzatnak megfelelően alakultak, hasonlóan az előző évhez. A kiadási oldali tételek általában többet elárulnak a foglalkoztatáspolitikai eszközökről, mint a bevételi oldali számok. 2014 januárjában az eddigi évekhez képest másképp alakultak a passzív és aktív kiadások. Az előbbi esetében azért volt csak 7,2 százalékos teljesítés, mivel 2013 végén és az idei év elején a közfoglalkoztatási programok olyan nagy mértékű munkaerőt szívtak fel, ami eddig nem volt jellemző. A tervezett kiadások 1,5 százalékát, azaz 5,6 milliárd forintot fizettek ki 2013-ban. Az egyenleg így 20 milliárd forintos volt.

Hazánkban a részmunkaidős foglalkoztatás aránya jelentősen elmarad az uniós átlagtól, és az újonnan csatlakozott államokban regisztrált szintet sem éri el. Ez már csak azért is kedvezőtlen jelenség, mert általában azokban az országokban magas a foglalkoztatás, ahol sok részmunkaidős dolgozik. A legfőbb korlátja ennek az atipikus foglalkoztatási formának az, hogy ahol alacsonyak a bérek, ott általában kisebb arányban vannak részmunkaidős alkalmazottak. A magyarországi alacsony foglalkoztatási ráta nagymértékben részmunkaidős alkalmazottak alacsony számának tudható be. Emellett a részmunkaidős foglalkoztatottság elterjedése csökkentheti a konjunkturális ingadozások munkaerő-piaci kedvezőtlen következményeit, mivel a vállalatok az elbocsátások helyett inkább a munkaidő csökkentésének lehetőségével élhetnek. Emiatt úgy gondoljuk, hogy a részmunkaidős foglalkoztatás emelése kulcskérdés a kormány munkaerő-piaci céljainak elérése érdekében. A részmunkaidős foglalkoztatás egyrészt a munka újraelosztásának egy olyan formáját képviseli, amely megfékezheti a foglalkoztatottsági szint csökkenését. Másrészt a gazdasági szerkezet változása új részmunkaidős állásokat is létrehoz, így ez az atipikus foglalkoztatási forma hozzájárul a munkanélküliség csökkentéséhez és a foglalkoztatottsági szint javításához.

Az atipikus foglalkoztatás ezen formájának lassú elterjedését keresleti és kínálati tényezőkkel is magyarázhatjuk: a részmunkaidőben kapható bérek a megélhetéshez nem mindig elegendők, emellett még a vállalatok sem fedezték fel igazán a részmunkaidős foglalkoztatásban rejlő lehetőségeket. A motivációk alapján az látszik, hogy a foglalkoztatottak elsősorban azért vállalnak részmunkaidős állást, mert nem találtak teljes munkaidős lehetőséget.

A foglalkoztatáspolitikára azonban mindig szem előtt kell tartani azt, hogy a részmunkaidős elhelyezkedést legtöbb esetben kényszerűség szüli, és csak egyes rétegek számára fontos, hogy ebben a formában tudjanak dolgozni. A leginkább releváns csoportok: a kismamák, a nyugdíj előtt állók, a tanulók. A társadalom többi csoportja számára csak nagyon magas órabér mellett érné meg részmunkaidőben dolgozni, emiatt a szakpolitika az egyéb fix költségek csökkentésével, átvállalásával tudja olcsóbbá tenni a részmunkaidős munkaerő-felvételt.

II. Monitoring

1. Nemzetközi munkaerőpiac

Az Egyesült Államokban a munkaerő iránt megnyilvánuló kereslet a tavalyi év eleje óta emelkedik: a szezonálisan kiigazított adatok alapján a foglalkoztatottság 2013 utolsó negyedében 0,3 százalékkal bővült, az egész éves növekedés 1,6 százalék volt, ami 2005 óta a legmagasabb 12 havi bővülés.² A legfrissebb adatok szerint az idei első hónapban az év/év foglalkoztatás bővülés 1,7 százalékra gyorsult. A pozitív folyamat a versenyszférának köszönhető, hiszen 2013 és 2014 januárja között 2 százalékkal nőtt a foglalkoztatottak száma, miközben az állami szférában 0,2 százalékkal csökkent. A magánszférában továbbra is elsősorban a szolgáltató szektornak köszönhető a bővülés. A munkanélküliségi ráta az idei év januárjában öt és fél éves mélypontra, 6,6 százalékra esett, ami tavaly januárhoz képest 1,3 százalékpontos javulást jelent.

Az euróövezetben 2013 IV. negyedében valamelyest csillapodott a munkaerő-piaci válság, fordulat azonban csak idén várható. A foglalkoztatottság az év negyedik három hónapjában mérséklődő zsugorodást jelzett: az előző év azonos időszakához képest 0,8 százalékos csökkenést regisztráltak.³ Szektorális bontásban nézve az ipari foglalkoztatottság csökkenése tovább enyhült, a szolgáltató szektorban pedig már enyhén növekedő munkaerő iránti keresletet regisztráltak negyedéves bázison. A ledolgozott munkaórák száma az előző év azonos időszakához viszonyítva 0,9 százalékkal zsugorodott a szeptemberben végződő negyedévben.

A valutaövezet munkanélküliségi rátája 12 százalékra mérséklődött 2013 utolsó negyedében. Az előző év azonos időszakához képest így mindössze 0,2 százalékponttal nőtt az állástalanok aránya. Az EU egészében is enyhén csökkenő rátát regisztráltak: a IV. negyedévben 10,8 százalékon állt a munkanélküliség, ami megegyezik az egy évvel ezelőtti mért adattal. A januári mutatók azonban már a munkaerő-piaci helyzet stabilizálódását jelzik: az euróövezetben 12, az unióban 10,8 százalékon maradt a munkanélküliségi ráta.

Az egyes tagországok munkaerőpiacának állapota továbbra is rendkívül eltérő. A magas aggregált mutató elsősorban néhány perifériális euróövezeti országhoz köthető. A legfrissebb, januárra vonatkozó statisztikák szerint éves bázison 12 tagállamban emelkedett a munkanélküliségi arány. Az egyes országok közötti szórást jól jelzi, hogy míg Ausztriában 4,9 százalékon áll az index, addig Spanyolország esetében már 28 százalékos értéket regisztráltak.

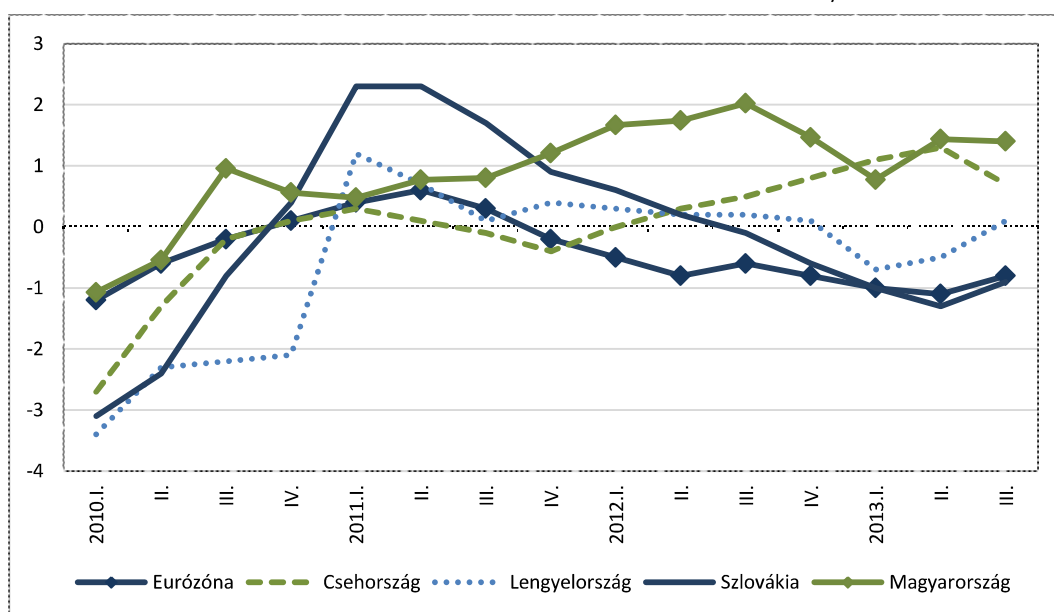
² Forrás: U.S Bureau of Labor Statistics

³ Forrás: Eurostat

Az Európai Bizottság februári prognózisa szerint idén a gazdasági növekedés lassú helyreállása már segíthet stabilizálni a munkaerőpiacokat.⁴ Ennek fényében a bizottság a legutóbbi előrejelzését kissé megnövelve, 2014-ben az unióban és a valutaövezetben rendre 0,5 és 0,3 százalékos foglalkoztatottság bővülést valószínűsít, amire 2011 óta nem volt példa. A munkanélküliségi ráta az övezetben és az EU-ban 12 és 10,7 százalékra mérséklődhet idén.

Az erősödő gazdasági fellendülés hatására ezt 2015-ben egy látványosabb, 0,7 százalékos foglalkoztatás emelkedés követhet mindkét régióban, amikor a munkanélküliségi ráta az övezetben 11,7, az EU-ban pedig 10,4 százalékra csökkenhet, az országok közötti eltérések azonban jelentősek maradnak.

1. ÁBRA: A FOGLALKOZTATÁS VÁLTOZÁSA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN ÉS AZ EURÓZÓNÁBAN (SZÁZALÉK, AZ ELŐZŐ ÉV AZONOS IDŐSZAKÁNAK BÁZISÁN)⁵

Forrás: Eurostat

A visegrádi három munkaerőpiaca egymástól eltérő képet festett 2013 harmadik negyedévében. A foglalkoztatás éves növekedési üteme a július–szeptember időszakban egyedül Csehországban lassult. Itt a több mint egy éven át látott pozitív tendencia a harmadik negyedévben ugyan megtört, de a továbbra is csökkenő számú ledolgozott munkaóráknak köszönhetően a mérséklődés visszafogott volt. Ezzel szemben Lengyelországban és Szlovákiában kissé emelkedő számú ledolgozott munkaórát, valamint stabilizálódó foglalkoztatást regisztráltak a harmadik negyedévben. A tavalyi IV. negyedévben a szlovák munkanélküliségi arány mérséklődött a legnagyobb mértékben: a 0,3 százalékpontos csökkenés után 14 százalékra zárta az évet. Ennek legfőbb oka a növekvő új álláshelyek száma, valamint módszertani változások voltak. Csehországban és

⁴ European Commission [2013]: European Economic Forecast Winter 2014

⁵ Lengyelország esetében a lengyel statisztikai hivatal adatait használtuk fel.

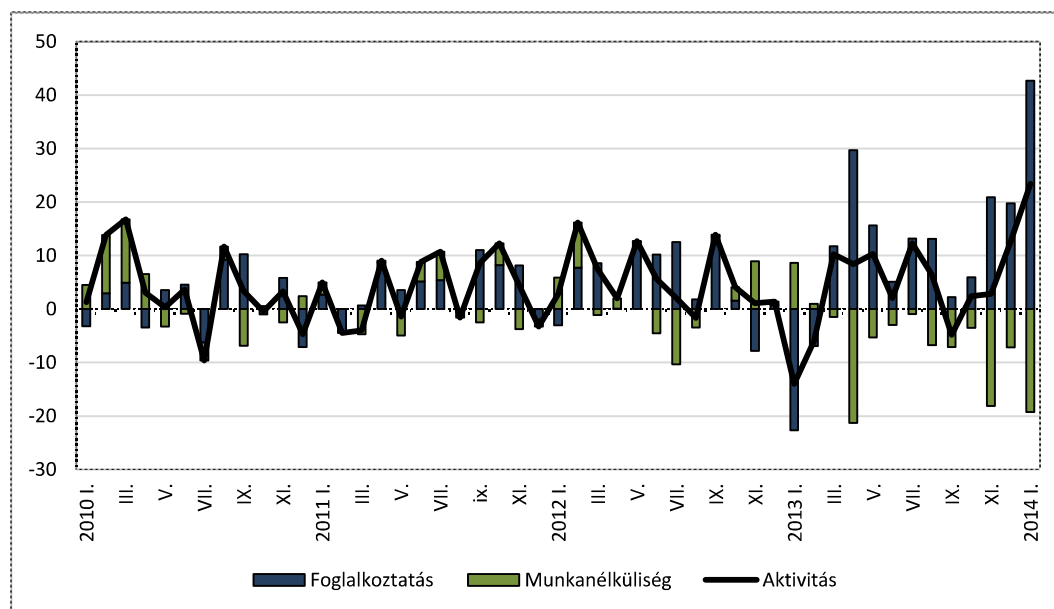
Lengyelországban az előző negyedévhez képest 0,1 százalékpontos csökkenést követően 6,8 és 10,2 százalék volt az állástalanok aránya.

A legfrissebb prognózisok szerint idén Szlovákiában javuló munkaerő-piaci helyzet várható a foglalkoztatottság visszafogott ütemű növekedése, valamint a munkanélküliségi ráta süllyedése.⁶ Lengyelországban 2014-ben a munkaerő-piaci körülmények stabilizálódása után jelentősebb javulás csak 2015-ben várható, míg Csehországban többek között az öregségi nyugdíjkorhatár kitolása miatt fennálló problémákat (pl: magas munkanélküliségi ráta a bővülő aktivitás, de nem elégséges számú munkahely következtében) a növekvő külső kereslet, valamint a laza monetáris politika által gerjesztett javuló gazdasági kilátások szintén csak 2015-ben tudják érdemben ellensúlyozni.⁷

2. Magyar munkaerő-piaci folyamatok

A gazdasági aktivitás jelentősen nőtt 2014 januárjában a KSH adatai alapján,⁸ a szezonálisan kiigazított aktivitási ráta 58,2 százalékos volt, amely így historikus csúcson tartózkodott az év elején. A munkakínálatra továbbra is az aktivitást ösztönző kormányzati intézkedések hatnak (nyugdíjkorhatár emelése, rokkantsági feltételek és munkanélküli ellátások szigorítása), valamint a közfoglalkoztatás növekvő volumene.

2. ÁBRA: A FOGLALKOZTATOTTAK, MUNKANÉLKÜLIEK ÉS AKTÍVAK SZÁMÁNAK NEGYEDÉVES VÁLTOZÁSA
(EZER FŐ, SEZONÁLISAN KIIGAZÍTOTT)

Forrás: KSH, Századvég-számítás

⁶ Národná Banka Slovenska [2013]: Medium-term Forecast 2013 Q3

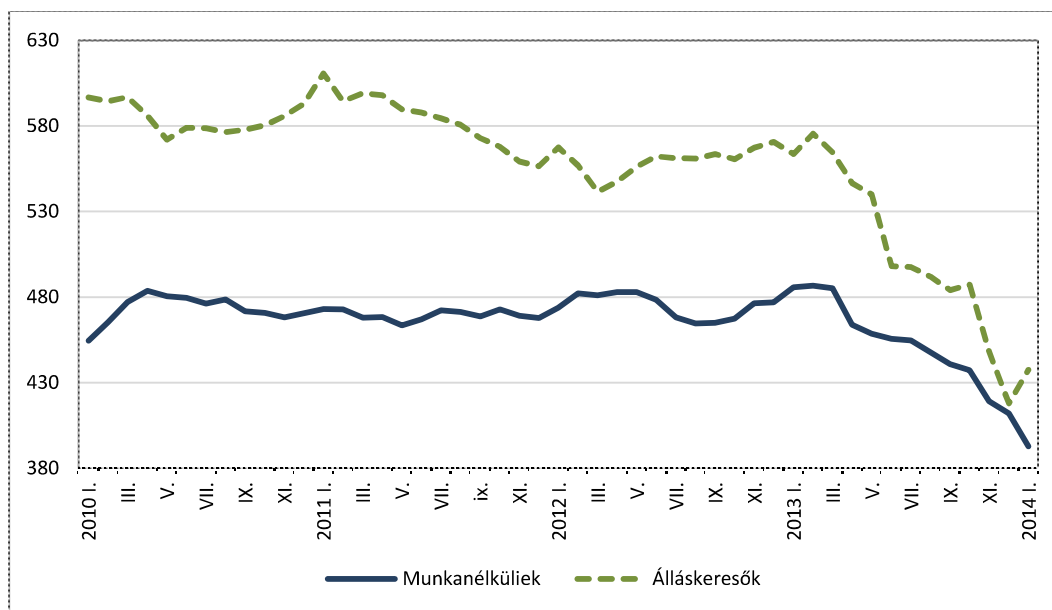
⁷ Cech National Bank [2013]: Inflation Report 2014 I; National Bank of Poland [2013]: Inflation Report November 2013

⁸ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qlf033.html - Az adatok 2013.12.12.-én lettek letöltve.

A foglalkoztatottak száma 2014 januárjában jelentősen emelkedett az előző hónaphoz képest. A szezonálisan kiigazított foglalkoztatási arány így 53,1 százalékos volt, amely újabb csúcst jelent. A versenyszféra munkakereslete kis méretékben bővíthetett, miközben a közfoglalkoztatottak száma jelentősen növekedhetett. A közfoglalkoztatás és a külföldi telephelyen dolgozók száma járult hozzá a rekord nagyságú foglalkoztatáshoz az elmúlt időszakokban. **Nélkülük csak kis mértékben nőtt a versenyszféra munkakereslete, amelyet az intézményi statisztikák is alátámasztanak.**

Az intézményi statisztikák alapján az alkalmazottak száma enyhén bővült 2013 decemberében is.⁹ A foglalkoztatás az ingatlanügyek és az adminisztratív szolgáltatást nyújtó vállalatoknál nőtt, valamint az iparban is bővült a munkakereslet az egy évvel ezelőtti állapothoz képest. A legnagyobb csökkenést a bányászat, építőipar és a szálláshelyszolgáltatás ágában regisztrálták. A mezőgazdaságban jelentősen csökkent a foglalkoztatottak száma mivel jelentősen csökkenhetett a közfoglalkoztatottak száma az erdőgazdaságokban egy év alatt.

3. ÁBRA: MUNKANÉLKÜLIEK ÉS REGISZTRÁLT ÁLLÁSKERESŐK
(EZER FŐ, SEZONÁLISAN KIIGAZÍTVA)

Forrás: Nemzeti Munkaügyi Hivatal. KSH

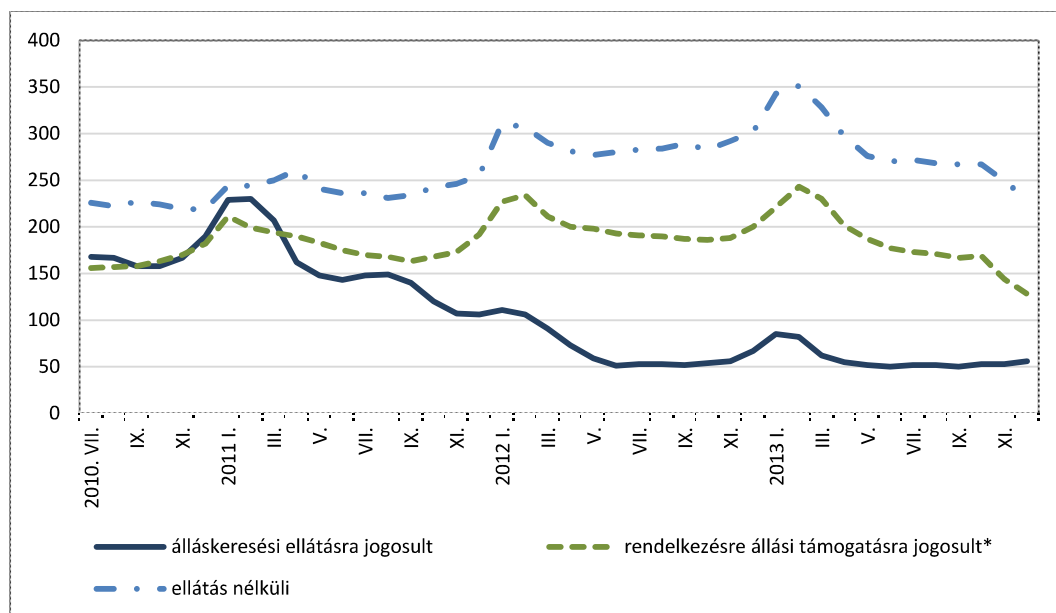
A munkanélküliség szezonálisan kiigazított rátája 8,9 százalékra csökkent 2014 januárjában, vagyis az állástalanok aránya tovább süllyedt az idei év elején is. Bár a KSH felméréséből származó munkanélküliek és a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) által nyilvántartottak száma eltér egymástól, de az utóbbi hónapok adatai egy irányba mutatnak. Az NFSZ által regisztrált álláskeresők száma is csökkenő tendenciát mutatott az elmúlt

⁹http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_gli001c.html - Az adatok 2013.12.12.-én lettek letöltve.

hónapokban a januári hónap kivételével, de az csak a szezonális kiigazítás eljárás hibája miatt növekedhetett.

A KSH Munkaerő-felmérése alapján a tartós munkanélküliek aránya és az álláskeresői idő idén januárban enyhén csökkent az előző hónapokhoz képest: a munkanélküliek 53,6 százaléka keres több mint egy éve állást. Ez azonban csak a közfoglalkoztatás hullámváz részvételi számának a következménye, mivel év elején sokan elveszítik támogatott státuszukat és munkanélküliek lesznek, így csökkentve az említett mutatók értékét, amely a felfutás után újra emelkedett. Az NFSZ adatai szerint 2014 januárjában a 12 hónapja, vagy annál több ideje a nyilvántartásban szereplők száma egy év alatt 1,7 százalékkal csökkent, így a regisztráltak 29,2 százaléka tartós álláskereső. Ez szintén a közfoglalkoztatás pozitív hatásának tudható be. Foglalkoztatáspolitikai szempontból fontos, hogy a tartós munkanélkülieket minél nagyobb arányban vonják be a közfoglalkoztatásba és egyéb programokba, mivel számukra a legnehezebb segítség nélkül visszatérni a nyílt munkaerőpiacra.

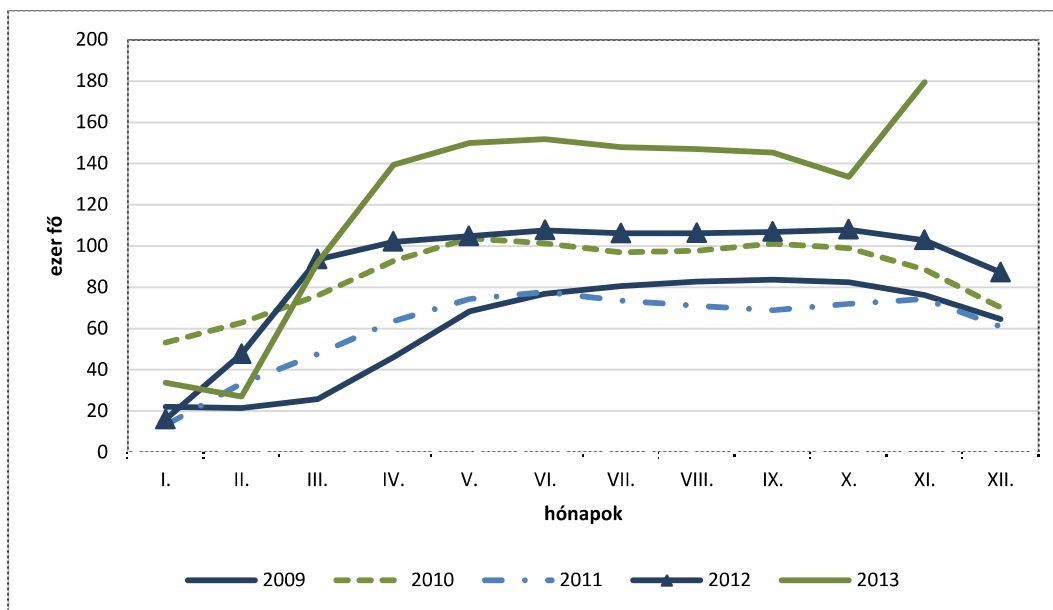
4. ÁBRA: A REGISZTRÁLT ÁLLÁSKERESŐK SZÁMA EGYES KATEGÓRIÁK SZERINT
(EZER FŐ)

Forrás: NFSZ, *szociális ellátásban részesülők 2012-től

Az ellátórendszer átalakításának hatására jól látszik, hogy az ellátatlan álláskeresők aránya rendkívül magas, viszont az emelkedése megállt köszönhetően a közfoglalkoztatás kibővítésének. Az NFSZ adatai alapján 230 ezer fő ellátás nélküli álláskeresőnek bizonyult decemberben. Ez leginkább az álláskeresői segély folyósítási idejének csökkentése miatt következhetett be, ugyanis egy év alatt 11 ezer fővel zsugorodott a csoport létszáma.

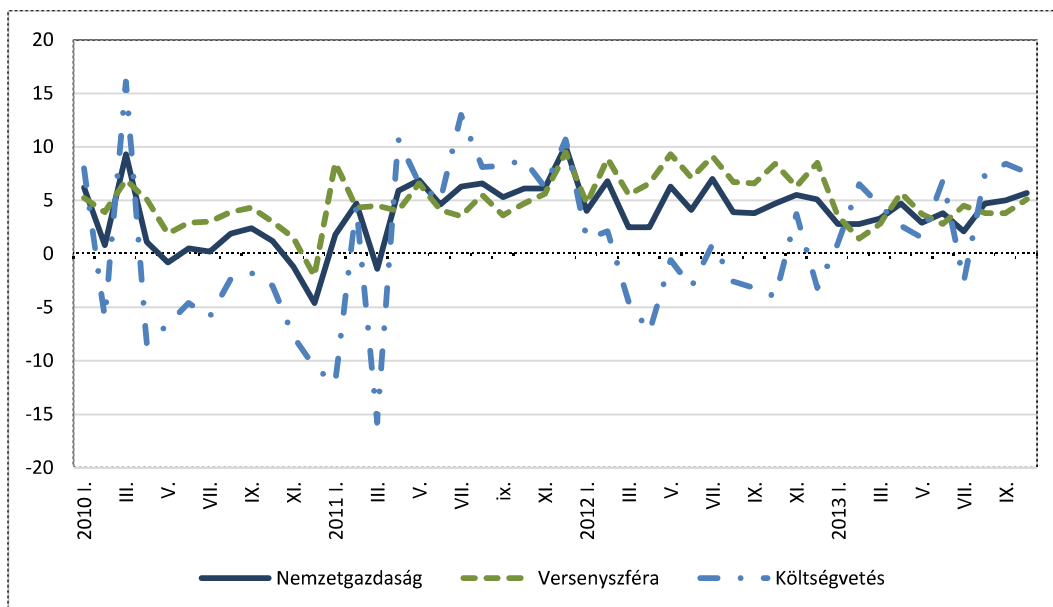
5. ÁBRA: A KÖZFOGLALKOZTATOTTAK LÉTSZÁMA A KÖLTSÉGVETÉSI SZERVEKNÉL (EZER FŐ)

Forrás: KSH

A költségvetési szektor foglalkoztatottsága 2013 decemberében közfoglalkoztatás nélkül 0,2 százalékkal nőtt egy év alatt. A tavalyi év végén rekord méretű volt a közfoglalkoztatás a téli programoknak köszönhetően. Az idei év elején is fennmaradhatott a megnövekedett volumen, de ez tartósan nem maradhat így. Rendkívül nagy terheket ró az államháztartásra a havi 20 milliárd forintos kiadás.

6. ÁBRA: BRUTTÓ BÉREK ÉV/ÉV VÁLTOZÁSA (SZÁZALÉKOS)

Forrás: KSH

A munkaerőpiac feszességét jellemző Beveridge-görbe alapján a munkaerőpiac egyre feszesebb, mivel a kiírt, új, nem támogatott álláshelyek száma több mint 13 ezerrel nőtt egy

év alatt. Ez alapján úgy látjuk, hogy a vállalatok erősödő munkakereslete a jövőben is fennmaradhat. A növekvő munkaerő-igény még nem mutatkozott meg rögtön a bérek dinamikájában: a versenyszférában a bruttó átlagkeresetek 3,6 százalékkal nőttek az év utolsó negyedében, ami az előző évek átlagához képest alacsonyabb ütemű. A visszafogottabb bérdinamikát a rekord alacsony infláció is befolyásolta. Összességében a bruttó bérek mindössze 2,8 százalékkal növekedtek.

A bruttó átlagkeresetek legjobban az építőipar ágában nőttek. A feldolgozóiparban, a vendéglátásban és a kereskedelemben szintén átlag feletti volt a keresetek dinamikája. A közsféra bruttó béréi a tavalyi év utolsó negyedében 2,4 százalékkal bővültek. A közfoglalkoztatás kiszűrését követően a költségvetési intézmények alkalmazottainak átlagkeresetei, bérkompenzáció nélkül 7,8 százalékkal emelkedtek, ami a pedagógusok és az egészségügyi dolgozók béremelésének a következménye. A családi adókedvezmény figyelembevételével számított nemzetgazdasági nettó keresetek növekedési üteme 4,4 százalékos volt 2013 egészében, amely 2,6 százalékos reálbér bővülésnek felelt meg.

3. Nemzeti Foglalkoztatási Alap

A Nemzeti Foglalkoztatási Alap bevételei és kiadásai 2014 januárjában az előző évek átlagához képest kedvezően alakultak.

A bevételi oldali 327 milliárdos előirányzatnak 7,9 százaléka teljesült 2014 elején. A januári szakképzési hozzájárulásból származó bevételek az előirányzatnak megfelelően alakultak, hasonlóan az előző évhez. A tavalyi előtti év változásainak hatására egyenletesebb a szakképzési hozzájárulásból a befolyt bevételek összege.¹⁰

A kiadási oldali tételek általában többet elárulnak a foglalkoztatáspolitikai eszközökről, mint a bevételi oldali számok. 2014 januárjában az eddigi évekhez képest másképp alakultak a passzív és aktív kiadások. Az előbbi esetében azért volt csak 7,2 százalékos teljesítés, mivel 2013 végén és az idei év elején a közfoglalkoztatási programok olyan nagy mértékű munkaerőt szívtak fel, ami eddig nem volt jellemző. Emellett az ellátásban részesülők száma is folyamatosan mérséklődött, mivel egyre többen estek ki a jogosultak köréből.

¹⁰http://www.nav.gov.hu/data/cms276129/Tajekoztato_a_szakkepzesi_hozzajarulas_fizetesi_kotelezetseggel_osszefuggo_2013.pdf

1. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP BEVÉTELEI (MILLIÓ FORINT)

Bevételek	törvényi előirányzat	I.hó	teljesítés I. hó	teljesítés %-a
TÁMOP intézkedések bevételei	46 000,0	0,0	0,0	0,0
Egyéb bevételek	2 400,0	46,7	46,7	1,9
- Területi egyéb bevétel	750,0	0,3	0,3	0,0
- Központi egyéb bevétel	1 000,0	6,7	6,7	0,7
- Szakképzési és felnőttképzési egyéb bevétel	650,0	39,7	39,7	6,1
Szakképzési hozzájárulás	57 071,1	5 653,6	5 653,6	9,9
Bérgarancia támogatás törlesztése	1 000,0	0,0	0,0	0,0
Egészségbizt. és munkaerőpiaci járulék NFA-t megill. hányada	125 041,5	11 893,3	11 893,3	9,5
Munkahelyvédelmi akciótervvel összefüggő hozzájárulás	95 936,7	7 994,7	7 994,7	8,3
Költségvetési bevételek	327 449,3	25 588,3	25 588,3	7,8
Finanszírozási bevételek	0,0	0,0	0,0	-
Sajátos elszámolások bevétele	0,0	222,9	222,9	-
Bevételek összesen	327 449,3	25 811,2	25 811,2	7,9

Forrás: Magyar Államkincstár

Az aktív támogatások előirányzatának csak 0,2 százalékát költötte el az állam 2014 januárjában, ami annak köszönhető, hogy még az év első felében elsősorban uniós forrásokra támaszkodik az állam. Az év végén jelentős kifizetések történtek, ami az előző évekhez hasonló volt.

A Start-munkaprogram 184 milliárdos keretéből mindösszesen 245 millió forintot használt fel az állam. Az év elején mindig kisebb volt a felhasználás, mivel a két illetékes államtitkárság csak januárban írja alá az aktuális év keretszerződéseit. Ennek ellenére nincs gond a kifizetésekkel, a közfoglalkoztatottak rendben megkapták béreiket. A tavaly novemberben elindult a téli közfoglalkoztatási program, ami miatt a havi 12 milliárdos költségek 21 milliárd fölé emelkedtek, még az év elején is jelentősek lesznek. Emiatt lehetséges, hogy az előirányzathoz képest többletforrásokra lesz szükség, amelyet fedez a többi aktív tételből megmaradó forrás.

2. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP KIADÁSAI (MILLIÓ FORINT)

Kiadások	törvényi előirányzat	I.hó	teljesítés I. hó	teljesítés %-a
Aktív támogatások	32 000,0	57,6	57,6	0,2
- Foglalkoztatási és képzési támogatások	27 000,0	57,6	57,6	0,2
- Szociális hozzájárulási adókedvezmény megtérítése	5 000,0	0,0	0,0	0,0
Szakképzési és felnőttképzési támogatások	26 400,0	284,0	284,0	1,1
Passzív kiadások	56 313,9	4 077,8	4 077,8	7,2
- Álláskeresési ellátások	56 000,0	4 077,8	4 077,8	7,3
- Nyugdíjbiztosítási Alapnak átadás	313,9	0,0	0,0	0,0
Bérgarancia kifizetések	6 000,0	246,4	246,4	4,1
Működési célú kifizetések	1 600,0	432,3	432,3	27,0
Start-munkaprogram	183 805,3	245,4	245,4	0,1
EU-s elő és társfinanszírozás	71 330,1	299,3	299,3	0,4
- TÁMOP 1.1 Munkaerőpiaci szolgáltatások és támogatások	41 000,0	299,1	299,1	0,7
- TÁMOP 1.2 Foglalkoztatást ösztönző normatív támogatások	3 200,0	0,0	0,0	0,0
- Foglalkoztathatóság és Alkalmazkodóképesség EU-s társfin.	17 130,1	0,0	0,0	0,0
- 2014-2020-as időszak munkaerőpiaci progr. előfin.	10 000,0	0,2	0,2	0,0
Költségvetési kiadások	377 449,3	5 642,8	5 642,8	1,5
Sajátos elszámolások kiadása	0,0	0,1	0,1	-
Kiadások összesen	377 449,3	5 642,9	5 642,9	1,5
Bevételek összesen	327 449,3	25 811,2	25 811,2	7,9
Egyenlegváltozás	-50 000,0	20 168,3	20 168,3	-40,3

Forrás: Magyar Államkincstár

A tervezett kiadások 1,5 százalékát, azaz 5,6 milliárd forintot kifizettek ki 2013-ban. Az egyenleg így 20 milliárd forintos volt.

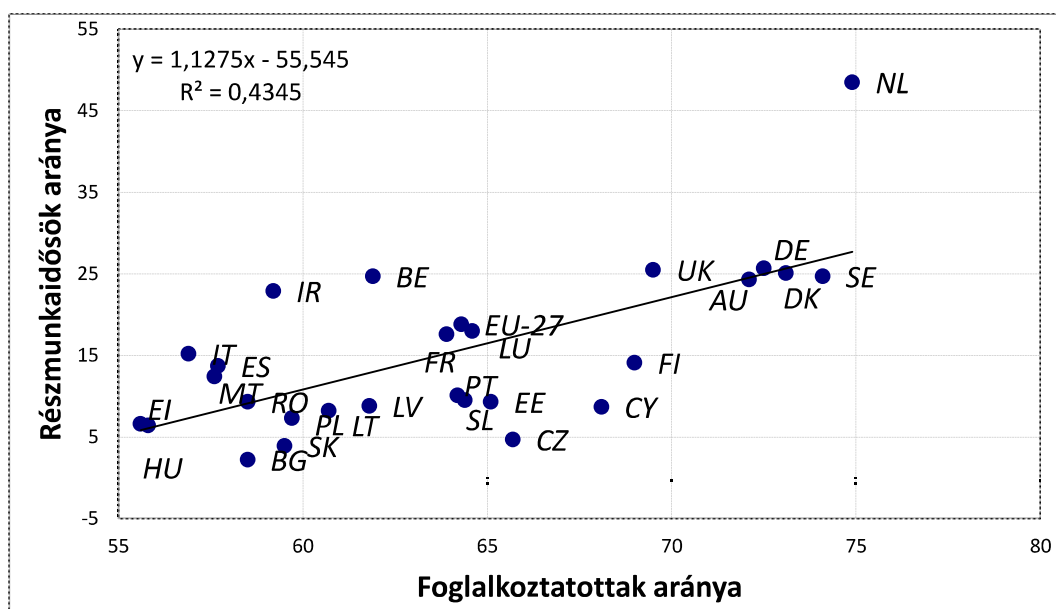
III. Elemzések

1. Részmunkaidős foglalkoztatás a nemzetgazdaságban

Hazánkban a részmunkaidős foglalkoztatás aránya bár folyamatosan növekszik, de még mindig jelentősen elmarad az uniós átlagtól, és az újonnan csatlakozott államokbeli arányát sem éri el.

A részmunkaidő vizsgálatával azért is fontos foglalkozni, mivel egyrészt a **munka újraelosztásának egy olyan formáját képviseli, amely megfékezheti a foglalkoztatottsági szint csökkenését**. Másrészt a gazdasági szerkezet változása új részmunkaidős állásokat is létrehoz, így ez az atipikus foglalkoztatási forma hozzájárul a munkanélküliség csökkentéséhez és a foglalkoztatottsági szint javításához. Magyarországon ezért is fontos a részmunkaidős foglalkoztatás elterjedésének az ösztönzése.

7. ÁBRA: A FOGLALKOZTATOTTSÁG ÉS A RÉSZMUNKAI DŐS FOGLALKOZTATOTTSÁG KAPCSOLATA

Forrás: Eurostat

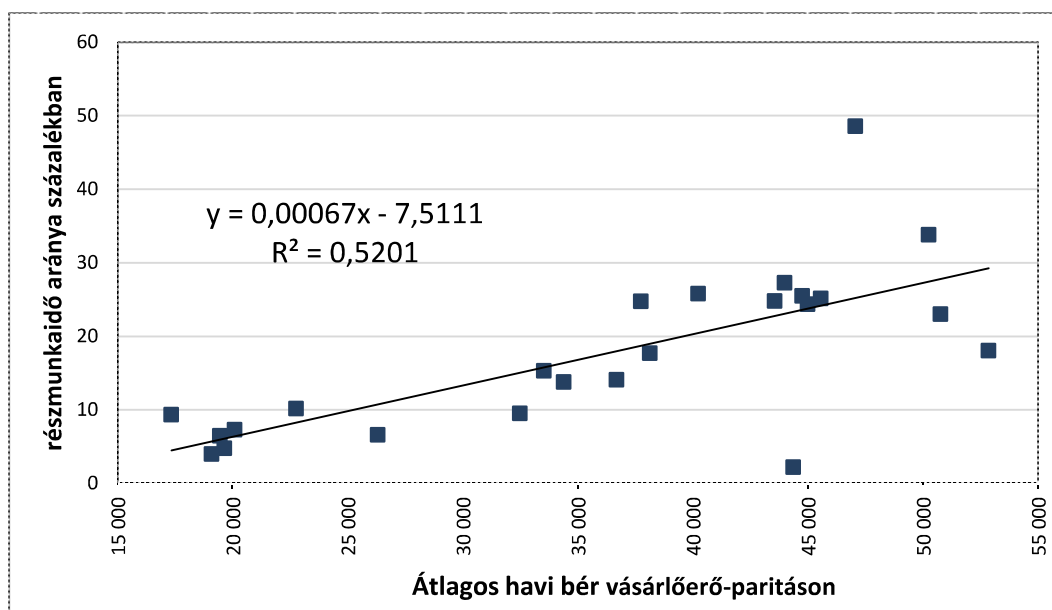
Az atipikus foglalkoztatás ezen formájának lassú elterjedését keresleti és kínálati tényezőkkel is magyarázhatjuk: **a részmunkaidőben kapható bérek a megélhetéshez nem mindig elegendők**, emellett még a vállalatok sem fedezték fel igazán a részmunkaidős foglalkoztatásban rejlő lehetőségeket. **A motivációk alapján az látszik, hogy a foglalkoztatottak elsősorban azért vállalnak részmunkaidős állást, mert nem találtak teljes munkaidős lehetőséget.** A foglalkoztatáspolitikának elsősorban ott van beavatkozási lehetősége, ahol a leginkább releváns a részmunkaidős foglalkoztatás, ezért leginkább a gyermeküket gondozók csoportjára érdemes koncentrálni a munkaerő-piaci eszközöket.

Az atipikus foglalkoztatási formák közül a részmunkaidős foglalkoztatás egyre elterjedtebb Magyarországon, azonban még korántsem annyira népszerű, mint más, fejlettebb uniós államokban. Ennek egyik oka az, hogy a nyugati országokban a szolgáltató szektorokban az értékesítési tevékenység térnyerése következtében az időben hullámzó keresleti igényekhez történő gyorsabb igazodás érdekében egyre nagyobb szerepe van a rugalmas munka- és munkaidő-szervezési megoldásoknak.

Számos foglalkoztatáspolitikai eszköz biztosít részmunkaidős munkavégzést. Ezek egyik része azért, hogy más eszközöket is igénybe vegyenek a résztvevők (pl. képzés), másik fele pedig csak azért, hogy lehetősége legyen a munkavállalónak legalább részmunkaidőben dolgozni.

Az Európai Unióban átlagosan 19,1 százalékos volt a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya a teljes foglalkoztatáson belül 2012-ben, amely a 2002-es adatokhoz képest közel 1,1 százalékpontos emelkedést takar (az új tagállamok miatt kisebb a növekedés). Nagyobb arányban foglalkoztatták a nőket részmunkaidőben (32,2 százalék a foglalkoztatottakon belül), miközben a férfiak aránya csak 8,2 százalék volt. Eközben a régió országaiban 3,7 és 12,4 százalék között mozgott a vizsgált foglalkoztatottak aránya (házánkban 6,7 százalék).

8. ÁBRA: A RÉSZMUNKAI DŐS FOGLALKOZTATÁS ÉS A BÉREK VISZONYA AZ EU EGYES ORSZÁGAIBAN
2012

Forrás: OECD

Nagy eltérés mutatkozik azonban az egyes államok foglalkoztatási szerkezetében. Jellemzően a fejlettebb államokban sokkal nagyobb szerepe van a részmunkaidős foglalkoztatásnak: arányuk Hollandiában a legmagasabb (2012-ben 49,7 százalék), de hasonlóan magas a részesedésük Belgiumban, Dániában, az Egyesült Királyságban és Németországban is. Ezzel szemben a mediterrán országokban az átlagnál alacsonyabb az arányuk, de ezekben az

államokban a foglalkoztatás szintje is mérsékeltebb, és a munkanélküliség is viszonylag magas.

3. TÁBLÁZAT: A RÉSZMUNKAIIDŐBEN FOGLALKOZTATOTTAK ARÁNYA A FOGLALKOZTATOTTAKON BELÜL NEMENKÉNT AZ EURÓPAI UNIÓ TAGÁLLAMAIBAN (SZÁZALÉK)

Ország	2002			2012		
	Együtt	Férfiak	Nők	Férfiak	Nők	Együtt
Ausztria	16,1	3,5	33,0	25,1	8,2	44,3
Belgium	18,8	5,5	37,6	23,7	9,4	43,9
Dánia	18,9	10,6	31,1	24,7	13,5	36,3
Egyesült Királyság	23,7	8,0	43,1	25,7	10,0	42,4
Finnország	12,5	7,6	16,5	14,0	8,6	18,8
Franciaország	16,9	5,7	29,3	18,0	7,5	29,9
Görögország	3,4	1,3	6,7	6,4	5,1	10,0
Hollandia	42,7	18,5	71,4	47,7	23,7	77,3
Írország	17,2	6,6	31,5	22,5	12,1	35,0
Luxemburg	10,9	1,1	24,8	18,3	4,8	36,3
Németország	19,6	4,6	39,5	25,0	9,2	44,7
Olaszország	8,5	2,8	16,8	15,5	6,5	29,0
Portugália	7,4	4,1	12,9	10,5	6,3	13,7
Spanyolország	8,4	1,8	16,8	14,0	5,2	23,4
Svédország	19,0	8,5	30,3	23,8	11,8	39,2
2004-ben csatlakozott országok						
Ciprus	7,8	4,2	11,2	9,0	6,1	12,8
Csehország	3,6	1,2	8,9	4,5	1,3	8,9
Észtország	5,8	3,9	9,4	8,4	4,4	13,9
Lengyelország	8,6	7,0	12,4	7,7	4,1	10,8
Lettország	8,8	6,2	11,3	9,3	7,6	9,8
Litvánia	8,6	7,0	10,4	7,8	6,1	9,9
Magyarország	3,9	2,7	4,6	6,1	6,9	6,7
Málta	6,5	2,3	15,9	12,1	4,5	25,6
Szlovákia	1,9	1,1	3,7	4,4	2,2	5,2
Szlovénia	5,4	4,8	7,4	10,0	6,1	12,9
2007-ben csatlakozott országok						
Bulgária	2,5	3,1	2,7	3,0	1,8	2,1
Románia	14,2	13,0	15,4	9,4	8,0	10,6
EU27	17,5	5,7	33,5	18,9	8,5	31,8

Forrás: Eurostat

Jellemzően azokban az országokban magasabb a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya, ahol relatíve magasabbak a bérek, és már a kevesebb ledolgozott óraszám mellett is meg

tudnak élni. A vásárlóerő-paritáson mért bérek és a részmunkaidős foglalkoztatottság közötti kapcsolat szorossága nagyon erősnek tekinthető (a korreláció mértéke 0,68).

Az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozott államok részmunkaidős foglalkoztatási aránya 3,7 és 15,9 százalék körül ingadozott 2012-ben. Néhány kivételtől eltekintve jelentős volt az aránynövekedés 2002-hez képest. Közöttük is inkább a balti államokban és Máltán volt népszerű a foglalkoztatás fent említett formája. A visegrádi országokban ezzel szemben jóval az uniós átlagi alatti a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya. A tendenciákból azt a következtetést lehet levonni, hogy a részmunkaidő arányát a gazdasági fejlettségi szint is befolyásolja. Természetesen más tényezők is közrejátszanak az eltérő adatokban. **Többek között a jogi szabályozás, a részmunkaidő ösztönzése, a szociális partnerek szerepe, a kollektív szerződések tartalma és a munkaerő-piaci helyzet.**¹¹

Az alábbi táblázatban a nemzetgazdasági ágak, nem, iskolai végzettség és életkor szerint látható a rész- és a teljes munkaidős foglalkoztatottak megoszlása. **A nemzetgazdasági ágakat megvizsgálva az figyelhető meg, hogy a mezőgazdaságban nincs lényeges különbség a teljes és részmunkaidős foglalkoztatottság között,** azonban az ipari vállalatoknál és a szolgáltatások ágazataiban már lényeges a differencia. Az előbbiben a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya jelentősen kisebb, mint az utóbbiban. A nemek szerinti megoszlásban is érdemi különbség tapasztalható. A részmunkaidős foglalkoztatás sokkal elterjedtebb a nők körében, mint a férfiaknál. A végzettség szerinti megoszlás alapján jól látszik, hogy az alap- és középfokú végzettségű alkalmazottak 64,4 százalékát foglalkoztatták teljes munkaidőben, miközben részmunkaidőben közel 75 százalékukat.

Magyarországon az európai uniós átlaghoz képest lényegesen alacsonyabb a részmunkaidős foglalkoztatás aránya a teljes foglalkoztatáson belül. Hazánkban átlagosan 6,7 százalék volt az említett atipikus foglalkoztatási forma részaránya 2012-ben, míg az uniós átlag 18,8 százalék. Tíz év alatt azonban jelentősen nőtt a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya (2002-ben 3,0 százalék volt mindössze).

A nemzetgazdasági ágak szerint nemcsak a teljes munkaidőben foglalkoztatottak, hanem a részmunkaidősök bruttó keresetében is jelentős a különbség. A nem teljes munkaidős havi keresetek általában azokban a nemzetgazdasági ágakban a legmagasabbak, ahol teljes munkaidőben is viszonylag magasak a bruttó bérek (pénzügyi és biztosítási tevékenység, villamosenergia-, gáz- és gőzellátás). Az adatok tanúsága szerint általában a szolgáltató szektorokban kapnak több bruttó bért az alkalmazottak, ami a fizikai foglalkoztatottak alacsonyabb arányával és a magasabb prémiumokkal van összefüggésben.

¹¹ Seres Antal [2011]: *A részmunkaidős foglalkoztatás tendenciái*. Közgazdasági Szemle, 58. évf., 4. szám, 351–367.

4. TÁBLÁZAT: A TELJES ÉS RÉSZMUNKAI DÖBEN FOGLALKOZTATOTTAK MEGOSZLÁSA NEMZETGAZDASÁGI ÁGAK, NEM, ISKOLAI VÉGZETTSÉG ÉS ÉLETKOR SZERINT, AZ EU27 ÁTLAGA, 2012 (SZÁZALÉK)

	Részmunkaidős	Teljes munkaidős
Nemzetgazdasági ágak		
Mezőgazdaság	6,4	5,0
Ipar	9,8	29,5
Szolgáltatás	83,8	65,5
Nem		
Férfi	23,4	61,0
Nő	76,6	39,0
Iskolai végzettség		
Alapfok	24,1	17,1
Középfok	50,3	47,4
Felsőfok	24,6	35,5
Életkor		
15–24	13,0	11,1
25–49	50,7	53,5
50–64	36,3	35,4

Forrás: Eurostat

Az intézményi munkaügyi adatok alapján a nem teljes munkaidőben alkalmazottak összetétele a nemzetgazdasági ágak szerint sem teljesen homogén. Bár azt meg kell jegyezni, hogy a nem teljes munkaidős foglalkoztatottság bővebb fogalom, mint a részmunkaidős, így csak óvatos következtetések vonhatóak le a statisztikákból.

A részmunkaidős munkavállalók motivációja alapján míg 2008-ban közel azonos arányban voltak azok, akik nem találtak teljes idős állást és nem kívántak teljes munkaidőben dolgozni (25,3 és 24,3 százalék), azóta megváltozott ez az arány. A gazdasági válság következtében 2009 második negyedévében egyre többen voltak azok, akik már nem találtak teljes munkaidős állást, és ezért kényszerültek részmunkaidőben dolgozni (37,1 százalék), majd 2012-ben kismértékben csökkent a jelentőségük.

5. TÁBLÁZAT: A RÉSZMUNKAI DÖBEN FOGLALKOZTATOTTAK MOTIVÁCIÓJÁNAK MEGOSZLÁSA, 2012 (SZÁZALÉK)

A részmunkaidős munkavállalók motivációja			
Ok	Összesen	Férfiak	Nők
Iskolába vagy továbbképzésre jár	5,4	4,1	5,7
Egészségi állapota miatt	19,1	17,8	19,8
Gyermekeit látja el	7,1	1,7	10,1
Egyéb családi kötelezettségek miatt	2,9	0,9	3,9
Nem talál teljes munkaidős munkát	35,5	44,1	34,6
Egyéb	29,9	28,7	30,8

Forrás: KSH Munkaerő-felmérés

Egyelőre kevésbé elterjedt az iskolai és egyéb továbbképzések mellett végzett részmunka. Emellett nagyon kicsi azoknak az aránya, akik gyermekgondozás mellett vállalnak részmunkaidős állást. 2008-ban 7 százalékos volt az arányuk, majd 2009-ben 7,9 százalékra nőtt, 2012-ben újra 7,1 százalékos szintre süllyedt.

A részmunkaidő terjedését kínálati és keresleti tényezők is ösztönözhetik. **Keresleti oldali ösztönző lehet az, hogy a munkáltatók számára olcsóbbá teheti a napi vagy heti munkacsúcsokhoz és –völgyekhez való alkalmazkodást,** amelynek fontos szerepe lehet a kereskedelemben, a vendéglátásban, a személyi szolgáltatásokban, az oktatásban, sőt akár a közigazgatásban is. Kínálati oldali ösztönző az, hogy a részmunkaidős állás mellett több idő juthat a gyermeknevelésre, a tanulásra, vagy az hogy a munkavállaló a várható órabér alapján választ optimális munkaidőt.

Nem szabad megfeledkezni a részmunkaidős foglalkoztatás hátrányairól sem. **A munkaerő felvételének magasak lehetnek a fix költségei, valamint egyéb ráfordítások (utazás, gyermekelhelyezés, toborzás, betanítás) is akadályozhatják a nem teljes munkaidős foglalkoztatást.**

Egyes foglalkoztatáspolitikai eszközök pozitívan hatnak a részmunkaidős foglalkoztatásra:

- gyermektámogatások és korai nyugdíj melletti részmunkaidő (utóbbi már nem jellemző)
- munkaerőpiacra visszatérő kismamák járulékátvállalása (Start-program)
- ingázás költségeinek támogatása
- munkahelymegőrző támogatások
- részmunkaidős anyák bérköltség-támogatása

A foglalkoztatáspolitikai eszközök mellett nem szabad megfeledkezni az új Munka törvénykönyvéről sem, amely jogilag könnyítette meg az atipikus foglalkoztatási formák elterjedését, közöttük a részmunkaidős munkavállalást. **Ezek az eszközök az elmúlt évek során csak kis mértékben járulhattak hozzá a részmunkaidő elterjedéséhez,** azonban a megfelelő hatásvizsgálatok, és adatok nélkül nehéz ellenőrizni az állítás helyességét. **A foglalkoztatáspolitikai számára azonban mindig szem előtt kell tartani azt, hogy a részmunkaidő legtöbb esetben kényszerűség szüli, és csak egyes rétegek számára fontos, hogy ebben a formában tudjanak dolgozni. A leginkább releváns csoportok: a kismamák, a nyugdíj előtt állók, a tanulók.**